

Дата: 20.10.2022

Урок № 21

Тема. ЕМІГРАЦІЙНА ЛІТЕРАТУРА (ОГЛЯД).«ПРАЗЬКА ПОЕТИЧНА ШКОЛА» УКРАЇНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ ТА ЇЇ ПРЕДСТАВНИКИ

Мета: дослідити історичні умови та функціонування української літератури за кордоном, причини другої хвилі еміграції українців, створення «празької школи» української поезії; стисло оглянути творчість представників «празької школи»; розвивати навички сприймати розвиток літератури в історичному контексті; виховувати почуття патріотизму.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Обладнання: підручник, тексти поезій, портрети представників «празької школи», виставка творів.

*Хто пережив страшну операцію розриву з живим тілом
Батьківщини, хто відчував пекучий брак Батьківщини,
як вічно роз'ятрену рану, хто задихався в чужому повітрі,
у чужому підсонні, під чужим небом...,
той зрозуміє психологічний стан емігранта.*

|

Є. Маланюк

Матеріали до уроку:

• Загальний огляд розвитку

Література української діаспори або еміграційна література — література написана українськими письменниками в еміграції, які з політичних, економічних, релігійних причин виїхали з України на постійне або тривале проживання за кордоном. Діаспорна література — результат переселення літераторів насамперед через численні політичні репресії на території України у ХХ ст. Коли в СРСР єдиним офіційним стилем мистецтва було проголошено соціалістичний реалізм, письменники-емігранти мали більшу свободу художнього вираження, а також можливість критично осмислювати події в Україні. Таким чином українська діаспорна література ХХ ст. розвивалася паралельно з іншими європейськими літературами в той час, коли в Україні ці процеси були зупинені і замінені в значній мірі сухо пропагандистською та про-радянською літературною продукцією.

Перша хвиля української еміграції на межі XIX-XX ст. уважається трудовою, тож вона представлена скромними літературними набутками, що з'явилися переважно в США та Канаді. Зокрема, це жанр заробітчанських та емігрантських народних пісень, які дійшли до нас у збірниках Володимира Гнатюка, Філарета Колесси та інших фольклористів.

Друга хвиля еміграції була пов'язана з поразкою національно-визвольних змагань. Саме ця хвиля принесла значні літературні твори та саму атмосферу живого літературного процесу. Тож перші значні українські літературні

угрупування з'явилися в 1920-х рр. До них належали передовсім Празька школа (Юрій Липа, Юрій Клен, Олег Ольжич, Олена Теліга, Євген Маланюк, Наталя Лівицька - Холодна та ін.) в Чехословаччині та групи «Танк» та «Ми» в Польщі.

Наступна хвиля українських письменників-емігрантів була спричинена Другою світовою війною. Завдяки свободі самовираження в еміграції з'явилося багато оригінальних літературних творів, які продовжували модерністську традицію обірвану в УРСР політичними репресіями. Так, у післявоєнній Німеччині від 1945 до 1948 р. активно діяла організація українських письменників «Мистецький український рух» (Іван Багряний, Віктор Петров, Юрій Косач, Ігор Костецький та ін.), очолювана Уласом Самчуком. У МУРі були й літературні критики, серед яких Юрій Шевельов, Володимир Державин та Віктор Петров. Важливим завданням для себе письменники діаспори бачили також переклади сучасних їм літературних творів. Активними перекладачами були Ігор Костецький, Олег Зуєвський та Михайло Орест.

Після переселення значної частини українських емігрантів за межі Німеччини літературні об'єднання виникали в англомовних країнах. Так, у 1954 р. аналогом МУРу постало об'єднання письменників «Слово», у якому згуртувалися прозаїки, поети, драматурги, літературознавці (Григорій Костюк, Юрій Шерех, Василь Барка, Тодось Осьмачка, Улас Самчук, Докія Гуменна, Ольга Мак та ін.).

Особливо яскравою була творчість неформального об'єднання поетів під назвою Нью-Йоркська група (Юрій Тарнавський, Емма Андієвська, Богдан Рубчак, Богдан Бойчук, Марія Ревакович, Роман Бабовал та ін.). Їхні твори відзначаються модерністською елітарною естетикою і віддалені від політики.

Зі здобуттям Україною незалежності значно почастішали контакти «материкових» і діаспорних письменників. Загалом література діаспори дедалі більше інтегрується в загальноукраїнський літературний процес.

- ***Психологія поета-емігранта***

- ***«Празька поетична школа»***

Назва «Празька школа», яка об'єднала самобутніх і близьких за світоглядом поетів, а саме — Юрія Дарагана, Євгена Маланюка, Леоніда Мосендуза, Юрія Клена, Олега Ольжича, Наталю Лівицьку-Холодну, Юрія Липу, Олексу Стефановича, Оксану Лятуринську, Галю Мазуренко, Олену Телігу, Андрія Гарасевича та інших, уперше була вжита професором Володимиром Державіним у роботі «Три роки літературного життя на еміграції (1945-1947)».

«Пражани» були своєрідним «творчим клубом», у якому циркулювалася низка художніх, філософських, політичних, ідеологічних тощо ідей, котрі поділялися співрозмовниками. Тому маємо справу з «нестандартним» колективним явищем в історії української літератури, яке, попри окресленість однією назвою та певною співзвучністю тих чи інших ідей, образів, мотивів у творчості поетів, передбачає

розвитку про доволі насычені, різноманітні, глибоко самобутні і самостійні художні практики «пра-жан», об'єднані лише певними загальними рисами.

Суттєвим аргументом на користь назви «Празька школа» є географічний чинник. Не слід забувати, що становлення поетів як індивідуальних творчих особистостей відбулося в Празі 20-х рр. ХХ ст., де більшість із них навчалися, відвідували лекції чи викладали в місцевих закладах та інших навчальних установах: Карловий університет (О. Стефанович, О. Лятуринська, О. Ольжич, Н. Лівицька-Холодна, А. Гарасевич), Український Вільний Університет (О. Стефанович, О. Ольжич, А. Гарасевич), Українська господарська академія (Є. Маланюк, Л. Мосенц), Український високий педагогічний інститут ім. Михайла Драгоманова (Ю. Дараган, О. Теліга, Г. Мазуренко), Українські студії практичного мистецтва (О. Лятуринська, Г. Мазуренко). Міжвоєнна Прага, по суті, перетворилася на один із найбільших мегаполісів українського наукового, літературного та політичного життя на еміграції.

За своїм стилем «пражани» були неоромантиками, але філософською заглибленістю й любов'ю до класичних форм споріднювались з київськими неокласиками.

Їхні твори відбили болісні роздуми над причинами поразки у визвольній війні. Вони сформулювали свою концепцію людини. Це — духовно сильна й вольова особистість, національно свідомий українець, який з ідейних переконань віддасть життя за незалежність України. Волелюбність, мужність, почуття відповідальності перед поневоленою батьківчиною, щирий патріотизм — основний пафос їхньої творчості.

Огляд творчості поетів «празької школи»

Юрій Дараган

Родоначальник школи, мав великий вплив на творчість поетів саме історіософськими мотивами (яскравий історизм, варяги, дикий степ, сонячний Дажбог, настрої вигнанця). Увійшов у літературу збіркою «Сагайдак» (1925). Тема України є центральною в ліриці Дарагана. У циклах віршів «Луна минувшини», «Дике поле», «Срібні сурми», «Запоріжжя» Дараган творить поетичний і натхнений образ Вітчизни. Вона приходить до нього в снах і наяву, у спогадах і скупих звістках. За нею він тужить, її образ плекає в серці як найдорожчий і поки що не досягнений ідеал. Митець прагнув поетичним словом витворити ідеал українця — мужнього й загартованого в боях, який пишається славним минулім народу і наслідує героїчні подвиги своїх предків.

Леонід Мосенц

Поет, прозаїк, критик, перекладач. Під час громадянської війни воював у лавах війська Петлюри. 1920 року разом з армією УНР відступив до Польщі. Навчався в Українській господарській академії на хіміко-технологічному факультеті. Учений-хімік, визнаний у Європі винахідник. Лейтмотив поезій Мосенца — відродження

України, визвольної боротьби її народу після Першої світової війни. Одним з перших відчув космічність свого народу й нації. Це було модерне світовідчуття людини ХХ ст. (вінок сонетів «Юнацька весна»). Мосенз творив «наукову» поезію, сміливо в її образну тканину включав філософські мотиви, поняття й лексику з точних наук, розширюючи естетичне поле лірики. Цим шляхом у 60-х рр. ітимуть І. Драч, М. Вінграновський та їхні послідовники.

Олег Ольжич

Талановитий поет, публіцист, політичний діяч, археолог, людина-легенда. Син видатного українського поета Олександра Олеся. Під час Другої світової війни організатор підпільному руху опору фашистам. Жорстоко закатований німцями на смерть 1944 р. Збірками «Рінь», «Вежі», «Подзамчя» він увійшов в українську літературу як поет раціональної, предметної лірики, яка заперечувала сентиментальне оспівування життя та образ пасивної, безвольної людини. Олег гартував свою волю і вважав, що саме сильна духом, цілеспрямована особистість потрібна майбутній відродженій Україні. По-новому трактує митець поняття геройчного, що поєднує в собі й хоробрість, і відвагу серця, а головне — сильний заряд духовності, яка веде борців до оновлення світу, розбиває кайдани рабства.

Олена Теліга

Поетеса, революціонерка, яскрава особистість, вольова, енергійна й вродлива жінка, яка своє життя присвятила боротьбі за незалежну Україну. Під час Другої світової війни на окупованій Україні організувала літературно-мистецьке життя, очолила Спілку письменників України. Як українську патріотку гестапівці 1942 р. розстріляли в Бабиному Яру.

Посмертно вийшли збірки «Душа на сторожі», «Пропори духа», «Полум'яні межі». У поезіях та публіцистичних виступах поетеса проголошує героїзм як найвищу чесноту, сформувала принципи геройчної етики, наповненої геройчним діянням, відвагою, безкомпромісністю. У художньому світі поетеси панує бунт, змагання за оновлений світ, протест проти безбарвної «нудоти життя». На переконання О. Теліги, рідний край від неволі може врятувати новий тип українця, який уміє жити й творити для своєї нації.

Домашнє завдання

1. Опрацювати конспект, скласти тези статті підручника.
2. Індивідуальні завдання: підготувати розповідь про життєвий шлях Є. Маланюка; огляд творчості.

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

y.levchuk2976@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.